

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Nummer 42

December

1948

Udgivet af Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned

Redigeret af Jørgen Petersen.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.
Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliothek,
København K. Tlf. Central 4444

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivsekretær P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Civilingeniør, Gaardejer H. M. Markersen, R., Rødby,
(Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislunge.

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Gdr. Bengt Bjergskov, Rosenlund, Fyn.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Hofjægermester Cederfeld de Simonsen.

Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.

Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.

Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

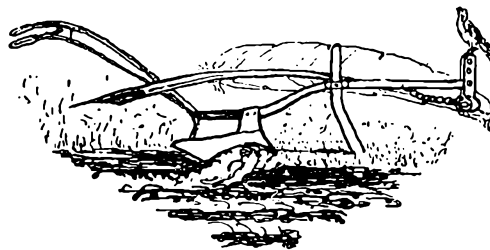
Kontorets Leder.

K. Nielsen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Trykkeri: Holbæk Amts Bogtrykkeri.

Fuglen synger og Ploven vender stadig Furen.
Pennefjeren er forlængst bleven erstattet af Staa-
lets Pen og moderne Maskiner, men Dupli-
kering er billigere end Bogtryk, og det er hos

Revisor L. Jensen-Nybjerg,

Vesterbro 6 B, Nykøbing Sj., Tlf. 203.

Forsendelse pr. Post . Betaling pr. Postkonto

Den gamle Slægtsgaards Dage talte

Lidt Historie om en Værløsegaard

Annexgaarden i Værløse, som Kommunen har købt, og som skal overtages af Værløse Boligselskab, var en gammel Slægtsgaard, den ældste Slægtsgaard i Værløse Kommune. For ca. 25 Aar siden nedlagdes Annexgaarden som Avlsgaard, idet Ejeren, Laurits Olsen, paa Gaardens Marker opførte nye Bygninger, der fik Navnet „Ny Westergaard“.

En Slægt, men med to Navne, først Krag siden Olsen, har gennem flere Hundrede Aar ejet Gaarden. Det ældste Kortmateriale, der endnu er opsporet om Værløse By, er fra 1775, og her staar Annexgaardens Ejers Navn som Peter Krag, Kromand. Men Slægten Krag gaar længere tilbage end 1775, som Gaardejere eller maaske Fæstere i Værløse. Den, der skriver disse Linjer, ejer en Kiste fra 1619, der har tilhørt Krag-Slægten, og Kistens Jernbeslag er fra 1766. Annexgaarden laa 1775 noget uden for den oprindelige Bykærne ved Vejen, der førte fra København til Kr. Værløse over Ganløse Bund til Ganløse, og her var foruden Landbrug Kro, Købmandsbod og Mølleri. Annexgaarden var 1775 den Gaard med det største Jordtilliggende i Værløse. Ved at Gaarden laa noget fra den gamle Bykærne, blev den og et Hus sparet under den store Brand 1793, hvor hele Værløse By blev lagt i Aske.

Annexgaardens Dage er nu talte, om føje Aar vil der paa dens 4 Tdr. Land store Grund være opført høj Bebyggelse. Om Gaarden har der været Stengårder, de er i Tiden blevet flyttet noget, i en Stensætning til Gaden findes to Sten med Aarstal, bl. a. den ene 1775. Værløse historiske Forening vil henstille til Ejeren af Gaarden om, saa vidt det er muligt ved Arealets Udnyttelse, at skaane Stensætningen.

Der er endnu et Minde om Slægten Krag i Værløse. I det nuværende udbygget Syvstjerne-Kvarter var der et Jordareal, der kaldes „Kraglodderne“, det gamle Stednavn er der nu kun gamle Folk, der altid har levet i Værløse, der kender og husker.

Annoncer i „Slægtsgaarden“

Da der er nogle Medlemmer, der gerne vil gøre en Indsats for at skaffe Annoncer til „Slægtsgaarden“, skal vi her bringe Bladets Annoncepriser:

1/1 Side 80,00 Kr. pr. Gang

1/2 - 45,00 - - -

1/4 - 25,00 - - -

1/8 - 15,00 - - -

Ved Indrykning i 10 paa hinanden følgende Numre ydes 20 pCt. Rabat.

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 42

DECEMBER

1948

JULEN

Atter sender „Slægtsgaarden“ et Julenummer ud med Julehilsen til Læserne. For os, der er kommet op i Aarene, vil Juleglæden vel nok være blandet med en vis Alvor, vi ved jo, at vor Livsvirke med hver Jul nærmer sig Afslutningen, og der tages næppe meget fejl, naar vi af og til lader Tankerne gaa tilbage til den Tid, hvor vi med Barnets intense Glæde imødesaa den store Fest. Sandsynligvis finder vi ogsaa, at den Tid, der gik, kun var saa kort? Men saadan er nu engang Livets ubønhørlige Lov, og skade kan det aldrig at kaste et Blik baade frem og tilbage i Julen.

Saa rigtigt er det sagt, at vi gamle helst erindrer, hvad der ligger langt tilbage i vort Liv, oftest tyr til og taler om disse Minder. Grunden hertil skal sikkert søges deri, at Ungdomstiden med alle dens Haab og Drømme, Tiden, hvor Livets mange Skuffelser endnu var ukendte — eller dog lettere at komme over — staar dybest prentet i Mindet.

Og blandt disse gode Minder er Juletiden i forreste Række. Hvor fattige Forhold end Julen skulde fejres under, var den dog saa traditionsbunden, at ingen vovede at lade den upaaagtet. Det var foruden selve Glæden over Julens inderste Mening tillige en Fest, der bundede i utalte Generationers

overleverede Skikke. — Fejlberg siger et Sted: Bondens Liv er ikke en Blanding af paafaldende Skikke, men en tusindaarig Kulturudvikling, hvor bestandig Slægt har lært af Slægt“. — Saa rigtigt som dette er, kommer Sandheden maaske nærmest netop i Julen?

Lad os da følge den tusindaarige Tradition, lære vore unge Respekten for denne, lad os holde de gamle Egnsskikke, Familie- og Hjemsskikke i Ære, at de maa bevares i Fremtiden. Og lad saa Juleevangeliets gamle, herlige Ord minde os alle om, at skønt snart 2000 Aar er gaaet, siden de lød første Gang, og skønt Ordene „Fred paa Jord“ ikke synes at være nær, gemmer de dog den største Forjættelse, der nogen Sinde blev givet os!

Slægtsgaardens Redaktion sender et inderligt Ønske om en glædelig Jul og et godt Nytaar med en Tak for Aaret, der gik, indbærende Haabet om, at den Forening, der binder os sammen, maa fortsat være med at bevare den tusindaarige Kulturudvikling, der ligger forud, — og gennem Kendskab og Respekt for den bære den fremad.

Glædelig Jul!

Med Tak for al Venlighed og Interesse i Aaret, der svinder, bedes Slægtsgaardsforeningens Medlemmer rundt om i Landets gamle Slægtsgaarde modtage de bedste Ønsker om en god Jul og et godt Nytaar

P. K. Hofmannsen.
Slægtsgaardsarkivet.

Den yndigste Rose er funden

Fra Brorsons Salmebog af 1742

Ak, søger de nedrige Steder,
I Støvet for Frelseren græder,
Saa faar I vor Jesum i Tale,
Thi Roserne voxer i Dale. —

Den gamle **LANDGILDE**

Af P. RØNN CHRISTENSEN

Der er efterhaanden ikke saa helt faa Slægtsgaardsejere, som er i Stand til at føre deres Gaards Historie bag om 1700-Tallets ofte noget sparsomme Oplysninger tilbage til Slutningen af 1600-Tallet, da Kilderne er baade talrigere og af større Værdi end senere. Derved stilles de over for Gaadens gamle Naturalielandgilde, der som Regel forekommer i nogenlunde uforandret Form i Jordebøger fra denne Tid og i de saakaldte „Landgildematrikler“ fra 1662 og 1664. Landgilden kan f. Eks. se saaledes ud:

6 Tdr. Byg, 1 Pund Smør, 1 Svin, 1 „Fødenød“, 1 Mark Gæsteri og 3 Tdr. Havre Gæsteri (Bonde-rup, Haverslev Sogn, Han Herred).

1 Pund Rug (d. v. s. paa Sjælland 20 Skæpper), 1 Pund Byg (24 Skæpper), 2 Lam, 2 Gæs, 8 Høns, 2 Tdr. Havre Gæsteri (Ordrup, Sokkelund Herred).

4 Skilling Leding, 1 Fjerding Smør, 1 Brændsvin (magert Svin), 2 Høns, 12 Hovhestes Gæsteri, 4 Jægerhestes Gæsteri (Dauding, Tyrsting Herred).

I Almindelighed vil kun de færreste være i Stand til at faa Landgildeydelse af denne Art til at fortælle noget som helst om Gaardens Historie. Der er Tradition for, at man anfører den gamle Landgilde uden nogen Kommentar som et uforstaaeligt Kuriosum, men alligevel vil Landgildeydelse fra en enkelt Gaard ofte kunne oplyse et og andet af Interesse, blot man ser dem i den rigtige Sammenhæng.

Først og fremmest maa man gøre sig klart, at man af Afgifterne straks bør udskille nogle, som er de vigtigste og de ældste, nemlig den egentlige gamle Skyld, der i Reglen nævnes først i Rækken af Afgifter. Skylden ydedes næsten overalt i Form af et helt Antal Tønder, Ørtug eller Pund Korn og forandredes meget sjældent 14-, 15- og 1600-Tallet igennem. I første Halvdel af 1300-Tallet synes der over hele Landet af endnu ikke oplyste Aarsager at være sket en almindelig stor Nedsættelse af Skylden, men ellers viser de foretagne Undersøgelser, at man med temmelig stor Sandsynlighed kan gaa ud fra, at den Skyld, som en Fæstegaard ydede i 1600-Tallet, har holdt sig uforandret siden Midten af Middelalderen. Hvis man derfor har fremskaffet sig samtlige gamle Skyldafgifter, som forekommer i det lille Landsbysamfund i 1600-Tallet, og helst ogsaa nogle Oplysninger om Ejerforholdene paa den Tid kombineret med Oplysninger om enkelte Ejere længere tilbage i Tiden, har man Mulighed for at se den enkelte Gaards Skyld i det rigtige Perspektiv. Oprindelig har Skylden utvivlsomt angivet Gaardens virkelige Størrelse og Part i Bymarken og Byens øvrige Til-

liggender, men det siger sig selv, at der i Tidens Løb kan være sket Forskydninger heri. Undertiden bliver det muligt at rekonstruere den Gruppe af Gaarde i en By, som har været tillagt en gammel Hovedgaard, thi ofte udgør saadanne Gaardgruppers Skyld $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af hele Byens Skyld, og i særdeles mange Tilfælde sætter Skylden os i Stand til at naa frem til en sandsynlig Beregning over den gamle Landsbys oprindelige Antal af Gaarde og disses indbyrdes Størrelsesforhold.

Naar Talen er om Skylden, maa de gamle Selvejergaarde have en særlig Omtale. Selvejerne ejede jo selv Jorden og skulde naturligvis derfor ikke betale Jordleje eller Skyld af den, men paa Grund af Delinger ved Arv og undertiden ogsaa ved Salg af Andele i en Selvejergaard var det efterhaanden almindeligt, at Beboeren af en Selvejergaard betalte „Skæppeskyld“ til en eller flere Ejere. Var Beboeren selv Eneer af Jorden, betaltes ingen Skyld (jævnfør foranstaaende Landgilde for Selvejergaard i Dauding).

Øvrigt findes de gamle Selvejergaarde let i Jordebøgerne, fordi de betalte Leding eller Havnepenge. Enkelte Steder, især paa Fyn, fandtes der ganske vist Selvejere, som ikke ydede disse Afgifter, men det er forholdsvis sjældne Undtagelser. Ledingen var kun nogle faa Skilling pr. Gaard og var følgende i 15- og 1600-Tallet kun en ringe Byrde for Selvejerne, men man maa erindre, at da den blev paalignet, var Pengenes Værdi meget større. Ledingen var nemlig Rester af en Afløsning for den gamle Pligt til at forrette Krigstjeneste, og denne Afløsning har fundet Sted allerede i den ældre Middelalder. De faa Skilling Ledingspenge og den dertil knyttede „Stød“ (ofte nogle faa Skæpper Havre eller Byg) er paalignet med temmelig stor Regelmæssighed inden for et enkelt Herreds Grænser; 3 eller 6 Gaarde synes at have været sammen i en „Havn“, men Forholdet kan variere meget fra Herred til Herred.

Foruden „Skæppeskyld“, Leding og Stød træffer man hos Selvejerne en Række andre Afgifter, mest i Naturalier som Korn (nogle faa Skæpper), Smør, Faar, Lam, Gæs, Høns, Svin, Køer, Honning, Gryn, Trækul, Ved, Lysegarn o. s. v. i broget Mangfoldighed. Den enkelte Selvejergaards Smaaafgifter siger i Reglen intet, men sammenlægges Selvejernes Afgifter inden for et vist Omraade, fremkommer der ofte den smukkeste Regelmæssighed. Det viser sig (som paavist i min Artikel „Skyld og Skat“ i „Fortid og Nutid“, Bd. XIV, hvortil henvises), at Selvejerne — Kongens Skattebønder — oprindelig

har været lagt i Læg, der knyttede sig til en bestemt Kongsgaard eller Kongeborg, som paa denne Maade kom i Besiddelse af det nødvendige til Mandskabets Ophold. Der kunde være stor Forskel paa Skattelæggenes Ydelser fra det ene System til det andet, men for den enkelte Borgs Skattelægs Vedkommende ser det ud til, at de oprindelig har rummet det samme Antal Bønder og ydet den samme Række Afgifter. Fra første Færd har sikkert den samlede Afgift for et Skattelæg af Selvejerbønder skullet erlægges fuldt ud hvert Aar, saa maatte „den rige hjælpe den fattige“. I nogle Egne, f. Eks. Lolland og Midtjylland, vedblev man langt op i Tiden at anføre Dele af „Gammelskatten“ under et for et helt Skattelæg i Jordebøgerne, men de fleste Steder fordelte man de gamle Skat- afgifter mellem Selvejerne, blot ikke som man vilde gøre nu om Stunder med den samme Brøkdelen af hver Afgift til hver Selvjerbonde, nej, een Gaard paalagdes $\frac{1}{3}$ Ko, en anden $\frac{1}{2}$ Fedesvin, en tredje $\frac{1}{2}$ Pund Smør o. s. v. Naar hertil kom, at nogle Gaarde blev øde, hvorefter deres Afgifter forsvandt, samtidig med at man efterhaanden gik over til at lade enkelte Afgifter afløse af større eller mindre Pengebeløb, forstaar man let, at Selvejernes Landgilde kom til at udgøre et broget Skue.

Vender vi os dernæst til Fæstebøndernes tilsvarende Afgifter, maa det først fastslaaes, at disse som Regel var mere enkle og sammensatte end Selvejernes, ofte blot $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ eller 1 Td. Smør og en Ko fordelt paa de Bønder i en Landsby, der hørte til et bestemt Godskompleks, men iøvrigt ydede Fæstebønderne til Godsherren nogenlunde de samme Afgifter i Naturalier, som Selvejerne ydede Kongen, især Smør, Svin, Køer, Faar, Gæs og Høns, men ikke Korn (ud over Kornskylden). I mange Tilfælde kan man paavise, at Fæstegods, som i 15- eller 1600-Tallet er blevet tillagt et nyt Godskompleks, har faaet de mindre Landgilde- afgifter forandret, hvorimod Skylden ikke forandredes, og da tilsvarende Forandringer naturligtvis maa forudsættes at være sket ogsaa i Tider, hvorfra ingen Oplysninger om Godset foreligger, kan det i mange Tilfælde være vanskeligt at naa til et helt sikkert Resultat for de mindre Landgildeafgifers Vedkommende, som først er paalignet Fæstegaarden. Men ofte ses det dog, at de smaa, karakteristiske Landgildeafgifter fortsætter mange Aar efter, at det gamle Godskompleks er opløst. Af selve Hovedgaarden, som Fæstegodset har været tillagt, er der maaske kun et Voldsted tilbage, men ved Hjælp af Landgilden kan Gaardens Godstilliggende rekonstrueres og gøres til Genstand for en nærmere Undersøgelse.

Undertiden kan det være forbundet med store Vanskeligheder at naa til Klarhed over, hvilket eller hvilke Godssystemer en bestemt Fæstegaard har været tillagt før 1660. Efter denne Tid har man ger at ty til. Kan man ikke finde et Spor at forfølge i „Kancelliets Brevbøger“, „Kronens Skøder“, „Rebaade „Landgildematriklerne“ og diverse Jordebø- pertorium“ eller andre trykte Kildeskrifter, er der ikke andet for end at gaa i Gang med Rigsarkivets store Mængder af Ekstraskattemandtal — særlig

findes der i Mandtallene fra 1630'erne ofte brugbare Oplysninger om de adelige Godsejeres Fæstebønder. Det kan føre til et ret omfattende Mosaikarbejde blot for at finde en enkelt Fæstegaards Ejere, men Arbejdet er nødvendigt, hvis man skal naa frem til at kunne betragte en Fæstegaards smaa Landgildeafgifter i deres rette Perspektiv i Sammenligning med de tilsvarende Afgifter af de andre Fæstegaarde i det oprindelige Godskompleks. En Hovedregel er, at jo ældre og mere omfattende Godskompleks, der er Tale om, jo mere udbygget og sammensat er de mindre Landgildeafgifter.

Ofte tilsløres de oprindelige Forhold af den Omstændighed, at forøget Arbejde til Hovedgaarden — og Hovedgaardene krævede hele 1600-Tallet og første Halvdel af 1700-Tallet igennem stadig mere Arbejde af Fæstebønderne — har medført Afkortning af gamle Landgildeydelse.

Fra gammel Tid havde adelige og gejstlige Godsherrer og Kongens Lensmænd Krav paa Gæsteri hos Bønderne. Efterhaanden blev det Skik at paaligne denne Byrde paa de enkelte Gaarde — Selvejere som Fæstere — i Form af et vist Antal „Heste Gæsteri“, der afløstes med Penge og Naturalier (mest Havre). I et Kongebrev af $\frac{1}{2}$ 1548 til Bønderne i Baag Herred faas der Underretning om, hvordan Hestegæsteriet formede sig i Praksis. Det hedder heri, at hvilken Bonde, som skulde holde 12 Heste Gæsteri, skal underholde dennom med denne efterskrevne Fetalje til tvende Maaltider, hvert a 1 Fad Saltmad, som 12 Karle kunne behøve til et Maaltid, 3 ferske Retter og et Fad Steg, som kan Række til dem alle, 1 Tønde Øl til begge Maaltiderne, 12 Skæpper Havre, 12 Knipper Hø, 24 Havrekærve og nødtørftigt Strøelse, og hvis Mad og Øl, som løber der over, det skal Bonden beholde...

Flere Steder i Landet fandtes der foruden de sædvanlige „Hovheste“ (se forannævnte Landgilde- afgift fra Dauding), der regnedes for almindelige store, kraftige Heste, ogsaa „Jægerheste Gæsteri“, som regnedes for en mindre Byrde og ser ud til at være paalignet senere end det almindelige Hestegæsteri.

De allerfleste Landgildeydelse vil kunne rubriceres i de Grupper af Ydelser, som her er omtalt, men der fandtes dog endnu nogle Afgifter.

Mange Steder var det almindeligt, at Godsherren havde Husdyr anbragt hos Fæsteren, mest Kvæg som „Fødenød“ og „Staldøksne“, men ogsaa Heste forekommer. Endvidere maatte baade Selvejere og Fæstebønder ofte for Retten til at have Svin gaaende i Skovene yde et „Skovsvin“ eller „Brændsvin“ (d. v. s. Svin brændt med Ejerens Mærke, et magret Svin modsat et „Fedesvin“, og paa samme Maade betaltes Retten til at hente Tømmer i Skoven med „Tømmertræpenge“, medens Retten til at udvinde Aalegaard op betaltes med Fisk, „Ret“ til at udvinde Jern betaltes med „Jernklodser“ o. s. v.

Selv om der ikke længer fandtes Olden eller Tømmer i Skovene eller nævneværdigt Fiskeri i Fjorden, ser man ofte, at Afgifterne blev staaende mange Aar senere i Jordebøgerne.

MIN GAARD OG MIN SLÆGT

Gaarden ligger i Farum By og Sogn, som fra Middelalderen har hørt under Roskilde Bispestol, der havde Lensmand paa Farumgaard. Ved Reformationen overgik al Kirkens Jordegods til Kronen. Indtil 1717 gik Indtægterne til De sjællandske Regimenter, men fra dette Aar blev Farum Sogn sammen med mange andre Sogne lagt ind under Københavns Amts Rytterdistrikt. Dette fik sin Betydning, da Christian den Syvende som syttenaarig Yngling i 1766 (fuldført 1767) skænkede alle Bønderne

under Københavns Amts Rytterdistrikt „Skøde“ paa deres Fæstegaarde.

Havde ifølge gl. Matricul for 1682 9 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 0 Alb. Hartkorn og fik ved Chr. V. Matricul 9 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 0 Alb. Hartkorn, der blev reduceret til at betale Skat efter til 6—2—1, og fik ved Matriculen 1830-40 7 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 0 Alb. Hartkorn. Den første Fæster, der kendes, hed Poul Ibsen, 1657-1691. Han havde ikke større Uheld og var sjældent i Restance, men det maa have været besværligt at drive Gaarden, for Jorden laa paa 181 forskellige Steder, spredt over hele Bymarkens 3 Vange.

Efter hans Død blev Gaarden delt i 2 Halvgaarde, hvoraf den ene blev fæstet af hans Søn. Dette viste sig ikke at være godt, for der kom jævnlig nye Fæstere paa de 2 Halvgaarde.

I 1739 overtager Ole Pedersen, f. 1709, død 18/1 1789, Landsoldat af Kaptajn Rans Compagni, Jens Niensens for Armod afstandne halve Gaard Nr. 5, betaler Restancen og faar fri Indfæstning. HK. 4—1—0—2, og gifter sig med en Datter af Fæsteren paa Gaard Nr. 16, der er af Slægten, hun hed Lucie Sørensdatte.

I 1752 begærer samme Ole Pedersen Jørgen Olsens formedels Vanrøgt afstandne halve Gaard under Nr. 5, HK. 4—1—0—1, med 24 Fag Bygninger, betaler Restancen 4 Rdl. 14 Skill. og faar fri Indfæstning. Dermed var Gaarden samlet paany.

1775 hans Søn Morten Oisen.

1810 hans Søn Ole Mortensen, der først i 1816 blev gift med en Pige fra Uggeløse, der døde 1820; blev

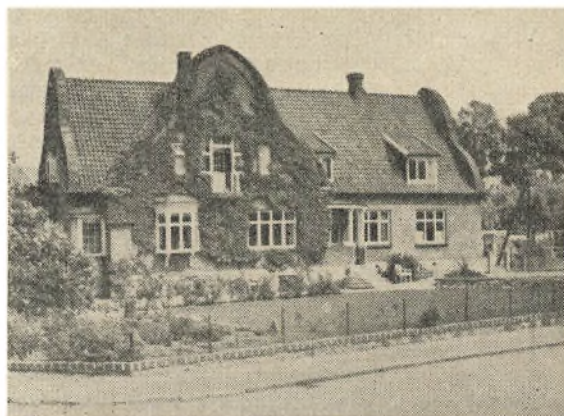
DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor:

Axelborg, København V.

Gaardens nye Stuehus

paany gift 18/11 1820 med min Bedstemoder, Inger Nielsdatter, f. 9/2 1798, død 24/2 1853; hun var en Sønnedatter af den dygtige og oplyste Sognefoged Lars Nielsen i Stavnholt og var selv en betydelig og dygtig Kvinde. Efter Ole Mortensens Død gifter hun sig 13/5 1831 med Jocum Nielsen, der var Søn af Sognefoged Niels Jensen, Gaard Nr. 6 i gl. Holte, Efter hans Død gifter min Bedstemoder sig 23/1 1836 med en Broder til Jocum Nielsen, nemlig min Bedstefader Lars Nielsen, født 1807, og da Englænderne gik i Land i Vedbæk, flygtede Moderen til Farum, hvor hun havde Bekendte. Inden hun fik spurgt om Vej, brød dér en voldsom Tordenbyge løs, og hun kørte Vognen, hvori hun havde sine Børn, ind under „Majtræet“, den gamle Bystævnelinde, der endnu staar lige ud for „Solvang“. Ingen af dem har sikkert anet noget om, at 2 af hendes Drenge skulde blive Gaardmænd paa den Gaard, som de holdt lige ud for.

I Slægten fra Holte var der endnu en Sognefoged, men en af Lars Nielsens Tipoldeforældre var en spansk Sømand, hvis Skib strandede ved Taarbæk ca. 1650. Lars Nielsen var bekendt for sine uhyre store Kræfter, og der gaar mange Historier derom.

I 1879 overtog min Fader Niels Larsen, f. 24/11 1836, død 17/7 1911, Ejendommen, gift med Inger Marie Mathiassen, f. 29/6 1849, død 29/10 1935, Datter af Gdr., Sognefoged Peder Mathiassen, „Fuglsang“, oprindelig Gaard Nr. 3, og som Familien ejede i 4 Generationer. Peder Mathiassen var en dygtig og betydelig Mand, den bekendte Sognefoged Lars Nielsen, Stavnholt, var hans Oldefader. P. Mathiassen

købte i 1846 en Skovlod ved Lillevang af Vilh. Tutein, „Edelgave“, den havde oprindelig tilhørt Farumgaard, men en tidligere Ejer spillede denne Lod bort i Kortspil til en Ejer af Edelgave, Smørum Sogn.

Min Fader solgte forskellige Udlodder og købte i 1870 og 1877 først en Huslod med 1 Skp. og 1 Fdk. Hartkorn og saa i 1900 Matr. Nr. 11 a med 2 Td. 2 Skp. 3 Fdk. 1½ Alb. Hartkorn, det var Resten af Gaard Nr. 3, der var delt imellem Brødre.

1870-71 byggede min Fader Gaarden om. Jeg selv er f. 9/7 1881 og blev gift 20/11 1907 med Inger Olsen, der ogsaa er af Slægten. Gaarden overtog jeg 6/11 1904 og købte i 1906 Matr. Nr. 20 c af den Svaenskjoldske Stiftelse. Der var 2 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 0 Alb. HK.

Gaarden havde derefter omtrent samme Størrelse, som den havde inden Ovedrevs- og Udlodder blev solgt fra. Den 14/7 1908 brændte der 4 Gaarde og nogle Huse i Farum By, ogsaa Solvang, og jeg byggede den nuværende Gaard.

En Søn, Povl Vang Larsen, har forpagtet Gaarden og er gift med Magda J. Nielsen, Datter af Sogneraadformand M. P. Nielsen, Aastrup pr. Pejrup, Fyn.

Den yngste Søn, Frede Vang Larsen, har faaet 5 Tdr. Land af Matr. Nr. 20 c til et Gartneri; han er forlovet med en Pige fra Flensborg.

En Mængde Jord omkring Farum er solgt til Byggegrunde; jeg har solgt 5½ Td. Ld. af Matr. Nr. 20 c til dette Formaal.

Karl Larsen.

Billede af den gamle Gaard, hvor Lars Nielsen boede. — I Billedets Indramning har Tegneren paa illustrerende Vis fortalt om Livet paa Gaarden.

En Foraarsdag — 2. Maj — i det Herrens Aar 1638 skinnede Solen fra en skyfri Himmel — en for Aarstiden meget varm Dag.

Det var en Eftermiddag, da den Røsnæs Præst Anders Christensen og hans dydsirede Ægtemage Mette gik en lille Tur i Præstegaardens Have, som Fru Mette havde faaet gjort saare skøn med alle de Roser, hun havde fremelsket, hvide og røde, Dannebrog's Farver, som Fru Mette sagde. Vedbend snoede sig op ad Vaaningen ud mod Haven. Rundt om skød de gule Paaskeliljer og forskelligtfarvede Krokus og anden Blomsterfryd op i Bedene — og saa var der det store, rislende Aaløb fra Søen, der næsten ringsatte Ulstrup Kirkeby fra Norden for Søbakkegaarden i Dalsænkningen vest om denne tæt hen til Præstegaardens vestre Udlænge. Snildt havde Fruen faaet Gemalen til at gaa med til en Opdæmning af Aaløbet inde i Haven, saa der her var en lille Sø med Skaller, Aborrer og Karudser. Det gav en Del Fisk til Præstefolkenes Køkken. En Pram laa fortøjet ved Bredden nærmest Stuehuset, og i Sommertiden benyttedes den ofte af Ungdommen, saavel Husets som gæstende Unge.

Det var en skøn Park.

Mod Syd Kaalhaven. Mod Vest skærmedes Haven og den firelængede Bindingsværksgaard af høje Skrænter, som Præsten havde ladet beplante.

Det er ret en idyllisk Plet, du her har fremtryllet paa det øde Næs, mit Hjerte, sagde Præsten.

Der aandede Ro og Stilhed overalt. Karlene og Pigerne var i Marken; thi der hørte 60 Tdr. Land til Præstegaarden, og Ægteparrets to voksne Døtre, Anne og Gertrude, var et Smut oppe at besøge Lisbeth paa Søbakkegaarden, hvor Mads Hansen og Stine sad som Gaardfæstere som tredie Generation paa Gaarden. Mads Hansen var en af Sognets mest fremtrædende Mænd og Byens Oldermænd.

— Paa en Gang bliver Fru Mette urolig. Det bliver da vel ikke Torden, kære Husbond. Jeg synes, at det pludseligt begynder at trække sammen med begsorte Skyer, det bliver saa lummert, og Pigebørnene er ikke hjemme.

Nej, mit Hjerte, Torden i Maj er nok lige saa sjældent som Lynnedslag paa Næsset. Vandet trækker jo Lynene til sig, men lad os gaa ind.

Lidt efter saas Lynenes Zig-zag, og en fjern Tordens Rullen hørtes. Uvejret nærmede sig, og pludselig slog Lynet ned i Præstegaardens Lade. Det var som en stor Kasse Glas blev knust paa Loftet, men straks efter overdøver det mægtige Tordenskrald alt.

Fru Mette besvimer et Øjeblik, og Præsten bliver ligbleg; men han fatter sig hurtigt, thi se, i Løbet af et Øjeblik er hele Gaarden omspændt af et bragende Ildhav — der blev kun reddet lidt af Indboet. Heldigvis var Heste, Køer og Faar paa Græs; men de to Svin, der staar i Svinesti, er ikke til at redde, skønt der hurtigt kom mange Folk til — de kom kun til at staa som Tilskuere.

— Naturligvis er Præstens to Døtre, Anne og Gertrude, hurtigt løbet hjem. De er helt utrøstelige, da de ser deres Barndomshjem som et fraadende Ildhav.

Sønnen fra Søbakkegaarden, Hans, staar med Gertrudes Haand i sin uden at tænke over, at der er saa

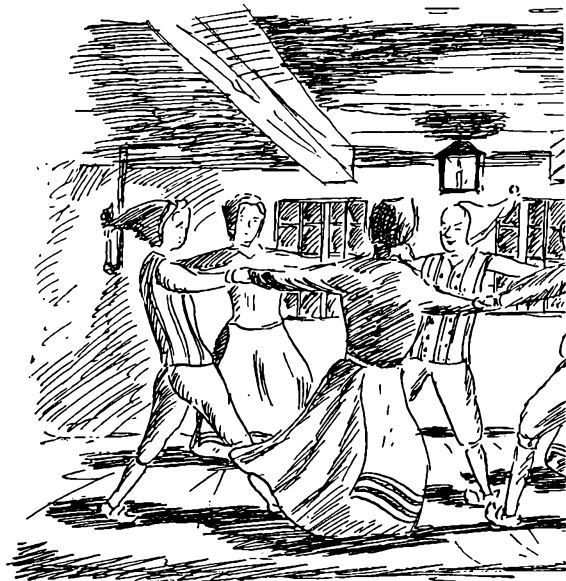
Præste

BLEV HUSMODER I EN (

Af BENT K

mange Tilskuere eller paa, at de staar ved Siden af de ulykkelige Præstefolk. De tilstedeværende Bønder taler sagte sammen, og nu kommer Manden fra Søbakkegaarden, Mads Hansen, hen til Præsteparret, og idet han ærbødigt tager sin Lue af, siger han: Det har ikke i Mands Minde hændt, at Lynet har slaaet ned paa Røsnæs, og vi Bønder er enige om, at vi gerne vil hjælpe jer i denne store Ulykke med, hvad vi kan. Vor Far, Madammen og Børnene kan bo oppe hos os, for Aftægtslejligheden staar jo tom nu, hvis I vil tage til Takke med den. Folkene maa bo hos Jens paa Strandgaarden, saa er de ogsaa lidt nærmere ved Præstegaarden. Vi Bønder har bestemt, at vi alle vil hjælpe jer med Kørsel og Arbejde, for vi respekterer vor Far for hans gode Prædikener baade om Søndagen, ved Bryllupper og Ligfærd.

Saa lang Tale havde Mads aldrig holdt før, saa han svedte og maatte tørre Sveddraaberne af Panden med Bagen af sin Haand. Tak, min gode Mand, sagde Hr. Anders, Tak allesammen, at I vil hjælpe os i vor Fattigdom og Usselhed; thi hvordan skal jeg arme Mand faa bygget Gaarden op igen, I ved jo, at de 60 Tdr. Land, der hører til, er mest Sandjord, saa Avlen giver ikke meget, men vi glædes midt i vor Bedrøvelse over Eders kærilige Tilbud. Tak, Mads og Stine, for Tilbud om Husly, saa kommer jeg endnu nærmere til det gamle Guds Hus,

latteren

AMMEL SLÆGTSGAARD

SMUSSEN

Ja, siger Mads, saa er det afgjort. I Morgen ryd-der vi Brandtomten, og saa kan vor Far fundere over Sagerne.

Allerede Dagen efter sendes et ridende Bud med Brevskaber fra Hr. Anders til kgl. Majestæts Lensmand paa Kalundborg Slot, Hr. Hans Lindenow, med Bøn om, at denne med sin Anbefaling vil skikke det medfølgende Brev ind til Hs. kgl. Maj. Christianus Quartus saa snart gørligt. Allerede Dagen derpaa sendes Brevskaberne videre med ridende Bud til Hovedstaden. Det lød:

Til Hans kongelige Majestæt Christianus Quartus fra Hans kgl. Majestæts ydmyge Tjener Anders Christensen, Præst for Røsnæs Menighed, i Anledning af, at Præstegaarden d. 2. Maj ved et Lynhasteligen nedbrændte, saa der intet af den firelængede Gaard blev tilbage, ligesom meste Delen af Indboet blev Ildens Bytte. Bønderne herude har lovet Kørsel og Arbejde, men jeg fattige Mand ved ikke mine levende Raad, hvorledes jeg igen skal faa Præstegaarden bygget og indrettet, dersom ikke Kgl. Majestæt vil forunde mig Hjælp fra Kancelliet eller paa anden Maade gennem en Afgift af Stiftets Kirker.

Allerunderdanigste ydmyge Tjener

Anders Christensen,
Sognepræst paa Røsnæs.

Arno Grønderf.

En Maaned senere modtog Hr. Anders ifl. Kancelliets Brevbøger følgende Svar, dateret 2. Juni 1638:

Hr. Anders Christensen, Sognepræst til Refnæs Kirke i Kallundborg Len, har berettet, at hans Præstegaard er brændt og har begæret, at hver Kirke i Sælland maa bidrage noget til Hjælp til dens Genopbygning. Adressaten skal efter eget Tykke lade opkræve en vis Hjælp til Genopbygning af nævnte Præstegaard hos hver Kirke i Sælland efter hver Kirkes Formue. —

Hvor meget, der indkom, fortælles ikke, men det taler om Gensidigheden paa et Tidspunkt, hvor der ikke var Brandforsikring.

Nu fik Præsten købt Egekævler ovre i Asnæs Skove, og Bønderne stod ved deres Ord og kørte alle Materialer ud til Røsnæs. Piger og Karle klinede den firelængede Gaard op, efter at Tømmerne havde sat Bindingsværket op — og det var en munter Dag for Sognets Unge; thi Præstefolkene beværtede dem godt, og om Aftenen var der Gilde paa Søbakkegaarden. Præstens Husmand, Per Nilen, var ogsaa Musikanter. Han spillede den ene Polsk og Mazurka efter den anden og imellem Kædedanse, og saa sang de:

de sige, at Tropmand kan gør' den i Stand,
didelum, didelum dej,
Pe Nilen har trukket sin Jolle paa Land,
didelum, didelum dej o. s. v.

— alle Versene, og Pe Nilen morede sig kongeligt. Nogle lagde godt Mærke til, at Præstens Gertrude og Søbakkegaardens Hans dansede lidt rigeligt med hinanden, men det var ogsaa et smukt Par Ja, en Gang ud paa de smaa Timer var de borte fra Dansgulvet en Tid, saa mange begyndte at mumle om, at de to Unge nok længe havde haft et godt Øje til hinanden. Nu havde Hans nok taget Mod til sig og friet. — De eneste, der ikke mærkede noget, var Præstefolkene, thi de var opfyldte af Glæde over deres nyopførte Hjem og Menighedens Godhed mod dem. —

Saa gik Tiden til hen imod Jul, og da hændte der noget glædeligt for Præstefolkene. De blev bedt ud i Hjemmene — man var kommet nærmere til hinanden, og Folk vilde gerne lytte til et opbyggeligt Ord af Hr. Anders ved disse Sammenkomsteer.

En Aften tæt under Jul, da Fru Mette havde Slagtning, Brygning og Bagning til Side, indbød Præstefolkene Menigheden til Gæstebud i Præstegaarden. De kom rundt om fra Sognet, ogsaa for at se den nye Præstegaard efter baade i Stuehus og Stalde. Efter Spisningen holdt Hr. Anders en opbyggelig Tale og sluttede med sin og sin Hustrus hjerteligste Tak til Sognebørnene. Da de andre gik, holdt Mads Hansen og Stine sig tilbage.

Efter at have rømmet sig et Par Gange, sagde Mads Hansen: Det er saadan en vanskelig Sag, jeg har at snakke med vor Far om i Aften. Sig frem, vi her i Præstegaarden er jer mest Tak skyldig.

Naah, sagde Mads, vi har jo kun gjort vor Næste- og Kristenpligt, saadan som vor Far tit har prædiket til os om i Kirken, men det er noget meget

mere alvorligt. Se, Hans, vor ældste Søn, har bedt Stine og mig om at spørge vor Far og Madammen, om han maa faa jeres Datter Gertrude til sin Kone. Mor og jeg er nu ved at være gamle, saa vi kan tænke os at afstaa Gaardfæstet til Hans og flytte ind i Aftægtsstuerne, og det bliver saa fjerde Slægtled, der rykker ind.

Ja, det var unægtelig et alvorligt Spørgsmaal, siger Præsten. Hvad siger du, mit Hjerte?

Jeg siger, at vi jo havde tænkt, at hun skulde haft en studeret Mand; men vi har lært at sætte saa stor Pris paa jer og jeres Børn, at jeg synes, vi skal sige Ja.

Gertrude, hvor er du? raabte Hr. Anders.

Blussende rød i Kinderne og med bankende Hjerte kom hun ilende ind. Du kaldte, Far! Ja, og du ved nok, hvad her er paa Tale; dine Kinder og tindrende Øjne røber dig. Du skal vide, at vi i Guds Navn vil give jer, dig og Hans, vor Velsignelse. Med et: Tak! kastede hun sig i Forældrenes Arme og sagde: Det er den lykkeligste Dag i mit Liv.

Ja, med Guds Hjælp skal du opleve mange lykkelige Dage sammen med din Hans. —

Det blev en glad Jul for de Unge og for de to Hjem, som knyttedes endnu nærmere sammen.

Ved Paasketid stod Brylluppet i Præstegaarden, og Gertrude flyttede ind som Husmoder paa Søbakkegaarden.

Vort Blad

Jeg synes vort Blad ikke er saa ringe, men naar Redaktøren stadig efterlyser Bidrag fra Læserne, ja, saa maa han jo være lidt i Tvivl herom, eller ogsaa er han ude at fiske efter noget gratis til Bedring af Bladets lidt tvivlsomme Økonomi.

Maaske begge Dele er eller kan være rigtigt, og naar nu Jørg. P. meget gerne vil høre lidt fra os, lad ham saa endelig ikke blive skuffet.

Det er jo ganske rigtigt, at man skal kende Fortiden, være Du's med Nutiden for at kunne være med at underbygge Fremtiden, men pas paa! Med alt det gamle er der en Risiko for, at Bladet bliver for meget museumsagtigt, og naar det nu er Slægtsgaardenes Blad, ja, saa burde det vel egentlig ogsaa være lidt mere præget deraf, end Tilfældet er?

Jeg foreslaar, eller rettere henstiller til alvorlig Overvejelse, at vi faar noget mere at vide om vore Slægter, med Billeder af saavel Fortids som Nutids Personligheder, og vore „Slægtshjem“ (en bedre Betegnelse end det nuv. Slægtsgaarde) baade i By (f. Eks. de gamle Købmandsgaarde) og paa Landet (større og mindre Ejendomme), og særlig da de ældste Slægtsejendomme med Billeder heraf — paa Forsiden af Bladet —, ikke mindst fra Sønderjylland, hvor Bevarelsen af Slægtshjemmene sikkert ikke alene er sket ved Tilfældigheder i Slægtens Arveforhold, men ogsaa mere bevidst for at værne og bevare dansk Jord og Slægtens Hjemsted i dansk Eje.

Foreningens Kontor har vel en Del af det hertil nødvendige Materiale — Ejendomsskemaer indsendt ved Indmeldelse med Fotografier af Slægtsgaardene —, og hvis ikke, eller som Supplement dertil, vilde det være meget interessant, som Grundlag herfor, at faa iværksat en Konkurrence om, hvem der har vore ældste Slægtshjem, og hvor disse findes indenfor de enkelte Landsdele.

Ved en saadant Slægts-hjemtal vil der sikkert komme meget interessante Oplysninger frem, og det skulde da ikke undre mig, om min Formodning om, at en af vor Forenings Ledere er Ejer af Danmarks ældste Slægtsgaard, er rigtig, og at de fleste af Lederne i vort Lands større og mindre Organisationer sikkert er fra eller rettere bosiddende paa vore ældgamle Slægtsgaarde.

Her i Odsherred har dette været og er endnu til dels Tilfældet, og lad mig i al Beskedenhed bemærke, at den første Kongepremie for Sjællands bedste Tyr, paa Bellahøjskuet, blev hentet hjem til en af Odsherreds ældste Slægtsgaarde, hvor ogsaa Sjællands nuv. bedste Malkekvægssamling staar, og paa en anden af Herredets gamle Slægtsgaarde har vi Sjællandspræmieørnen for indeværende Aar.

Jeg havde ellers tænkt mig, at vi herinde skulde have en saadan Konkurrence i Gænge, men det vilde jo være ulige mere interessant som en samlet Opgave for hele Landet: Danmark med de tusinde Slægtshjem.

Og dernæst, lad os høre lidt mere om det store og uegennyttige Arbejde, der er gjort og stadig gøres af mange ude i de enkelte Sogne for at samle Optegnelser og Oversigt over saavel de forskellige Slægter som Slægts-Ejendomme, f. Eks. af den ældre for Farum Sogn og den yngre for sin By, nede paa Als — de maa, som flere andre, i Sagens Interesse melde sig selv.

Og hvorfor har vi saa faa Annoncer i vort Blad, særlig fra de større Landsorganisationer? Bed dem om et saakaldt Interview, hvor de kan faa Lejlighed til i korte Træk at fortælle lidt om deres Virksomhed, og sig saa til dem, at det er paa Betingelse af, at vi faar en større og godt betalt Annonce til vort Blad, og at de skal være glad ved at faa Anledning til at støtte vort Arbejde.

Vi har en juridisk Konsulent, burde vel ogsaa have en kulturel Slægts-Konsulent, og jeg vil anbefale, at man overvejer det betimelige i at faa en saadan ansat, saa snart Forholdene i det hele taget gør dette muligt. En saadan Konsulent maatte kunne indtjene det meste af sin Lønning ved Tegning af nye Medlemmer og eventuelt Annoncer til Bladet og endda være til Tjeneste rundt om ved ønskede Lejligheder, og ikke mindst medvirke ved et Arbejde for Bevarelse af det, vi har. Dette sidste bliver maaske det mest nødvendige.

Og lad os saa høre lidt om, hvad Medlemmerne mener om disse Bemærkninger.

Min gode Ven, Bladets Redaktør Jørg. P., har spurgt om vor Mening og kan godt foreløbig holde Frikvarter, mens de menige udveksler Meninger.

10. Novbr. 1948.

Lars Nybjerg.

JULEAFTEN

PAA EN BONDEGAARD I ODSHERRED ANNO 1866

Af en gammel Mands Erindringer fra hans Barns Jul skal her gengives lidt om, hvorledes man fejrede Juleaften paa hans Fødegård i Gudmindrup i Højby Sogn for godt 80 Aar siden. Efter først at have meddelt om Julens mange Forberedelser paa den gamle Gaard, fortalte han om selve Juleaften følgende:

Grunden til, at jeg særlig omtaler Juleaften 1866, var, at vores Tjenestekarl var saa dygtig til Udsikring af Husflidsarbejde, og da han til min 10-aarige Fødselsdag i Oktober samme Aar havde lovet mig et Par udskaarne Træheste, men ikke naaede at faa dem færdige, hvilket var mig en stor Skuffelse, men han trøstede mig med, at til Juleaften skulde de bestemt staa inde paa Langbordet, og han holdt sit Løfte. Derfor staa særlig denne Højtidsaften i min Hukommelse saa mange Aar efter. For i de Tider var Legetøj til Børn, da særlig paa Landet, ikke noget, der kendtes saa ofte som nu til Dags.

Juleaften

I Skumringen kom saa et Par af Sognets Originaler, Juletiggersker, med deres Krukker og fik lidt i dem af de forskellige Madvarer. Den ene kaldtes „Stavrebjørnen“, grundet paa en daarlig Gang! hun var en skikkelig gammel Kone, der blot havde en ulykkelig Trang til Brændevin og gik altid i en Spiritustaage til Nar for sig selv og hele Sognet. Derimod kunde den anden Kone, „Røjle Karen“, som Folk sagde, lidt mere end sit Fadervor, og hende havde Bønderkonerne Respekt for. Der blev den Gang bestemt sagt om hende, at naar hun hjemme i sin Stue satte en Syl med en Traad fast, kunde hun malke hvilken Bondes Køer i Højby Sogn, hun vilde. Saa hun var altid sikker paa et Sigtebrød og et stort Stykke Sul, hvor hun kom frem. Og Bondekonen trak et Befrielsens Suk, naar hun var vel ude af Gaarde.

Den mørke Decemberdag gik hurtigt paa Hæld, og nu kom det højtidsfulde Øjeblik, hvor vi traadte ind i Folkestuen og ønskede hinanden: God Aften og en glædelig Jul! Karlene gik nu hen og tog deres Piber ned fra Pibebrættet ved Bornholmeren, og snart gik Passiaren livligt. Tjenestepigen, „Lille Pigen“ og vi Børn havde ogsaa denne Aften Lov til at give vort Besyv med. Da der var gaaet nogen Tid, sattes et stort Fad Sigtebrødsfad med forskelligt Paalæg paa Bordet. Øl og Brændevin manglede selvfølgelig ikke, Kvinderne fik i Reglen et Glas Mjød. (Da vi havde Bier, fabrikerede vi selv Mjød).

Men man forspiste sig ikke, for vi skulde jo snart til en større Dyst. Fader var den, som først rejste sig fra Bordet; han gik saa en Runde omkring ude i Gaarden og saa endnu en Gang alt efter, og nu begyndte Mor og Pigerne at dække det rigtige Julebord. Først blev den store, hvide Drejelsdug breddet ud, det gjorde Indtryk, for den saa vi ikke til Hverdag, og oppe ved Faders og Moders Plads stod 2 store, hjemmestøbte Lys i en dobbelt Malmstage. Vi Børn tog nu Plads ved Bordenden, saa Fader og Moder — Forkarlen, derefter Røgteren Mads Christian og Tjenestedrengen. Paa den anden Side efter Moder sad Bedstemoder Ane, da Pigerne, derefter „Lille Pigen“, og som før nævnt vi Børn. Nederst for Bordenden sad vor sædvanlige Julegæst — Rasmus Glare — kaldet saa, fordi han gik rundt i hele Odsherred og satte Glasruder i for Folk, og han lagde altid sin Vandring, saa han kunde holde Jul hos os; han var en fjern Slægting til Fader. Paa sine Vandringer havde han altid sin store, grønmaledede Glarmester-Kasse paa Ryggen. Da vi satte os, sagde min Fader, som var kommen ind fra sin Inspektionstur Gaarden rundt: „God Aften. Glædelig Jul. Helsen og Sundhed“. Første Ret bestod af Boghvedegrød, der blev sat ind i store Lurfade, 4 Mand til hvert Fad. Enhver havde sin bestemte Ske, og imellem Fadene stod der smaa Skaale med sødt Øl til at dyppe Grøden i. Oven i Grøden var der med udpresset Sirup skrevet: „Glædelig Jul“, hvad den Gang gjorde stor Lykke, særlig hos os Børn, og Smørhullerne var i den højtidelige Anledning formet i et Kors. Naar Grøden var sat til Livs, blev de store Sylter og Fade med Rødbeder sat ind, og hver fik en Tintallerken. Klukflasken og den store Træ-Ølkande med gammelt Bryg brugtes flittigt af Mandfolkene, og Snakken gik lystigt. Og selvfølgelig-

Den gamle Fortæller
Jens Marthin Petersen

Odsherredske Bondeklæder og Stue.

lig maatte det nybagte Julesigtebrød holde for til Sylten.

Naar al Maden var vederfare Retfærdighed, læste Moder Juleevangeliet, og vi sang et Par af de gamle danske Salmer. Derefter sagde Bedstemoder — Ane — højtideligt: „Jeg har for ondt og Uting mærket Kors i Æbelsædbunken og sat Halmkors i Stalden. Agt paa dette i Højtiden, Folkens“, og herpaa svarede alle højtideligt: „Tak derfor, Ane“. Æbelsædbunken var den Bunke Sæd, hvor Sommerens Frugt blev stukket ind, for at den kunde holde sig. Og naar to Halmstraa laa i Kors, blev det betragtet som et Varsel om kommende Dødsfald, og vi skulde alle Tider sørge for at skille Straaene ad, Om det havde noget paa sig, ved jeg ikke, men engang laa der et Halmstraa paa Hovedtrappen, og Fader sagde: „Vi vil snart spørge Dødninge“. Og mærkeligt nok, samme Dag kom min ældste Søster tidlig hjem fra Skolen i Højby, som var blevet lukket, fordi Kong Frederik d. 7. var død paa Glücksborg Slot. Saa vidt jeg husker var det henad Juletid i 1863¹⁾. Inden Julebordet hævdedes, takkede alle hinanden for Mad ved Haandtryk. Det gjorde særligt Indtryk paa os Børn, da dette kun skete denne ene Gang om Aaret. Forkarlen maatte nu ud i Bryggeret og tænde Hornlygten og følge Lillepigen ud i Loen med et Fad med Grødsletter og Mælk. Det var efter gamle Anes Ordre. — Misserne skal ogsaa have deres Del i Aften —; men jeg tror, at Ane havde andre Tanker med det; om hun troede paa Julenisser, ved jeg ikke, for hun var tavs i dette Spørgsmaal. Men paa flere store Gaarde i Højby var denne Skik ogsaa i Brug. Ved gamle Anes Død i 1876 opførte denne Skik paa vor Gaard.

Aftenens Skæmt

Juletræet var endnu i 1860-erne ikke i Brug paa de almindelige Bøndergaarde, kun oppå i Nykøbing hos Købmændene og det større Borgerskab havde

de begyndt paa denne Juleskik. Naar Julebordet var ryddet for Maden, kom et stort Fad med Æbler ind paa Bordet samt det traditionelle Fad med Pebernødder. Kortene kom frem, og Mandfolkene spillede Kort, Brus, 16 Streger o. s. v. Var Kvindfolkene og Børnene med, spillede Vraalhals (Brølhals) og Sorteper, eller man legede „Nødder i Hænde“, og gættedes der rigtigt, fik man de Pebernødder, som Vedkommende havde i Haanden. Var der gættet forkert, saa maatte man betale Forskellen, og man maatte aldrig have over et Dusin Nødder i Haanden. Spillene gik saa lystigt, indtil det var Tid til at spise den saakaldte Kvældenadver. Her var det Sulet og Saltmadsfadet, der maatte holde for, og det var fyldt hele Højtiden ved uventet Besøg, da ingen maatte bære Julen ud. Gæs og Ænder, som der fandtes rigeligt af paa Gaardene, var den Gang ikke den eftertragtede Julemad som i vore Dage. Naar nævnte Spisning var færdig, gik Fader hen og tog Almanaken og læste en Historie, og da vi senere fik Bogen med Uglsplis mange Streger, blev der ogsaa læst af denne. Disse to Bøger var al den Lektüre, foruden selvfølgelig Bibelen, som fandtes paa Gaarden, og jeg husker endnu, at de havde deres Plads i den grønmaalede Permin²⁾ over Bilæggeren. Og derefter underholdt vor Julegæst — Rasmus Glare — os med Historier om Oplevelser paa sine mange Vandringer, og da han var en god Fortæller, gav det os et Pust ude fra Egne, hvor vi andre ikke kom. Han havde altid andægtige Tilhørere. Sluttelig blev Kaffen serveret med Kandis og Æbleskiver. Og da Klokken nærmede sig Midnat, blev de to før omtalte store Julekager sat ind, og dertil skænkedes et stort Glas Mjød, hvorved vi til Slut ønskede hinanden en god Jul. Gamle Ane var nu rigtigt i sit Es og skar altid første Julekage for med følgende morsomme Ord fra et gammelt Odsherreds-Sagn: „Skær væk, skær væk, for Rødhøj Frue skal til Skrædder — Røgl til Barsel“.

Nu begyndte Virkningerne af den travle Dag og den megen gode Mad at mærkes, Børnene begyndte at slaa Nik og sagde, at de fik Sand i Øjnene (blev søvnige), og hver gik nu til Sengs i sit Kammer. Lysestagen med de to Lys maatte ifølge gammel Skik ikke slukkes Julenat, og de stod inde i vores Sovekammer, til de brændte ud.

Udenfor tindrede Julenattens Stjernehimme, og dens hellige Fred hvilede over den gamle Gaard, — i Fæhus og Stald nød Dyrene godt af Menneskenes Godhed, og indenfor Stuehusets Mure slumrede Beboerne ind med et virkeligt fredfyldt Sind. —

Den gamle Mand sluttede sin Juleskildring til Læserne med den gamle Odsherreds Julehilsen, hvortil jeg ogsaa vil føje min:

„Glædelig Jul — Helsen og Sundhed“.

Sophus Jensen.

¹⁾ Kong Frederik døde 16. Novbr. 1863. R e d.

²⁾ Permin, nordvestsjæll. Udtryk for „Pyramide“, et hængende, pyramideformet Møbel med 3 Hylder, hvor Kopper, Krus og andet stod til Pynt, samt hvor ogsaa Postiller og Bibel samt Salmebog og Almanak fandtes. R e d.

Af en gammel Odsherredsbondes Optegnelser:

Landbrug FOR 100 AAR SIDEN

Ved Sophus Jensen

Hvor mærkeligt det end lyder, førte mange af de gamle, stoute Odsherreds Bønder Dagbog lige fra den tidligste Ungdom og blev ved med det til langt op i Aarene. Ja, saa at sige lige til Livets Afslutning, og herved er meget reddet for Eftertiden, som ellers vilde være gaet tabt. De er ført med en Akkuratesse, som virker forbløffende, naar man læser dem. Mange af disse Dagbøger, som jeg har læst, virker som hele kulturhistoriske Afhandlinger.

Særlig Gaardejer og D. B. M. i Klint Niels Hansens Optegnelser fortjener Opmærksomhed, og Hovedindholdet af dem skal her offentliggøres.

Niels Hansen, der havde levet hele sit lange Liv derude i den hyggelige Gaard i Klint, han var født 1823 og døde i 1910, har optegnet følgende:

Jeg maatte tidlig begynde at vogte og køre Plov. Jeg husker engang i Sommeren 1829 — jeg var da 6 Aar — jeg løste Hyrdedrengen af, medens han var hjemme at spise til Middag, hvor elendig og bange jeg var, inden jeg blev løst af. Tyrkerne og Grækerne sloges det Aar, og jeg frygtede, at Tyrkerne skulde komme og slaa mig ihjel. Da jeg var 7 Aar, begyndte jeg at køre Plov. Vi pløjede saa tidligt, som Frosten var af Jorden, thi det var meget stenet Jord, der skulde pløjes, medens der var Vædske i den; den grænsede til Stranden, og det blæste haardt af Nordost og var bidende koldt. Vi havde i de Tider ikke Klæder som nu; Underbenklæder havde jeg ikke, kort Trøje med saa korte Ærmer, saa der var et aabent Stykke mellem dem

og Vanterne. Jeg frøs og græd, og min Fader gned mine Haanded for at varme dem med sine Hænder. Jeg var 24 Aar gammel, før jeg fik Underbenklæder, hvilke jeg dog ikke brugte, uden naar det var meget koldt; jeg var ældre, før jeg fik langskødet Frakke, det var Mode at gaa i kort Trøje, men til Gengæld var Klæderne varmere, da de udelukkende var syet af hjemmelavet Vadmel eller Klæde. Jeg kan ikke vide, om ikke vi var lidt mere haardføre i den Tid, man gik i Skole, end Børnene nu om Stunder er, i hvert Fald blev vi ikke saa meget indhyllede, naar vi skulde ud. Som et Kuriosum skal jeg fortælle, hvorledes en Skolekammerat og jeg morede os engang, vi gik fra Skole. Vi gik forbi en Sø (Fladvandet kaldet), hvorpaa der var et tyndt Lag Is, som ikke kunde bære os. Et Stykke ude paa Isen sad en stor Maage, som ikke kunde flyve. Vi blev da enige om at følges ad ud og tage den. Vi gik saa langt ud, som vi kunde løfte Benene op paa Isen for at bryde den, men Maagen flagrede bestandig længere ud, saa vi ikke kunde naa den. Vi gik da i Land, og da vi nærmere hjemad kom forbi en lille Skov, trak vi Strømperne af, vred dem og slog dem om Træerne, hvorefter vi trak dem paa igen. Der var ingen, der fik det at vide.

Om Sommeren havde vi kun $\frac{1}{4}$ Mil til Sonnerup Skole ad en Sti over det flade Terræn mellem Klint og Sonnerup, men om Vinteren, naar dette Terrain for Størstedelen var oversvømmet med Vand, maatte vi gaa ud over Bakkerne og over Skovlyngen; vi havde da $\frac{1}{2}$ Mil til Skolen, men det havde vi ingen Skade af, det var som Marchøvelse. Vi kunde siden, efter at vi var konfirmerede, gaa til Kirke i Højby hver anden Søndag, ca. $1\frac{1}{2}$ Mil, og være hjemme Kl. 1, uden at nogen fandt det trættende. De yngre Generationer finder den Vej til Kirken mere besværlig. For nogle Aar siden havde jeg en Pige, som, naar hun engang imellem gik til Kirke, maatte gaa tidligt for ikke at komme for sent. Hun kom sjældent tilbage før Kl. 12 om Natten, og saa traf det endda tidt, at hun slet ikke havde været i Kirken.

Kosten i den Tid var almindelig til Davre Melgrød af Byg eller Boghvede, undertiden af Rug, og til Eftermad Spegesild og Brød, til halvgaaen Middag enten Smørrebrød, Fedtebrød, Ostebrød og om Foraaret undertiden røget Gaasekød og Brød, til Middag Ærter, Kaal og Suppe, Vælling og Grød af Byg og Boghvede. Risengrød fik vi ikke. Til Middagen fik vi Fedtebrød, Smørrebrød uden Paalæg samt Syltemælkebrød. Somme Steder blev Mælken smurt paa Brødet. Lige før Sengetid spi-

Niels Hansen for Bordenden i sin Stue paa Gaarden.

stes Nadver, mest Varmegrød i Mælk, men om Vinteren blev Mælken blandet Hælvten med Øl, Melgrød og Byggrynsgrød blev altid kogt i Vand, derimod blev Boghvedegryn kun kogt, naar der var Mælk til at koge i. Eftermaden til Middag — Middagssul — blev altid spist til Brød og ikke som nu til Formaden. Der brugtes ikke Kniv og Gaffel, men vi tog Sulet med Fingrene. Til Fisk, hvortil der brugtes Sovs (Dyppelse), f. Eks. Sennep, Meldyppelse eller raa Fløde, brugtes Skje. Her fiskede de selv Torsk, Flynder, Sild, Knodringer, Stenbider, Hornfisk og sommetider Helleflynder i Marsvinegarnet og Aal i Afløbet fra Klint Sø; det var blanke Aal paa 1 til 3½ Pund pr. Stk. Her spistes lige saa meget Fisk til Brødet som Brød, Kartofler dyrkedes ikke af nogen Betydning før 1830, saa de spillede ingen Rolle ved Maaltiderne.

Folkelønnen var forskellig paa forskelligt Sted. Her var Lønnen omtrent saaledes: En Karl fik det første, jeg kan huske, farvet Vadmel til Bukser og Trøje, Hvergarn til en Vest, Lærred til en Skjorte, 1 Pund Uld, et Par Træsko, født og græsset et Aar, ca. 40 Kr. Pigerne fik Hvergarn til en Kjole og iøvrigt som Karlen. Somme Steder fik Pigerne ¼ Skp. Hør saaat, men ikke her i Gaarden.

Om Vinteren stod Fruentimmerne tidligere op end Mandfolkene. De kartede og spandt ved Skinnet af en Tranlampe. Derimod stod Mandfolkene ikke op, før de kunde se i Udhusene uden Lygte, thi det var Synd at jage Dyrene for tidligt op, naar det var koldt. Lomanden eller Pundetæskeren, som han kaldtes, kunde heller ikke arbejde i Loen, før det var lyst. Han fik Kosten og hver 28. Td. Sæd, han task. En dygtig Mand var tilfreds, naar han fra Mikkelsdag til Paaske kunde tjene 6 Tdr. Sæd. Tærskede med Plejlen var et strengt Arbejde.

Kaffe og Brændevin blev ikke brugt til daglig Brug, kun naar der var kastet og renset, fik Mandfolkene en Snaps til Midtftensmaden. Fruentimmerne kogte dog Kaffe, uden at Mandfolkene skulde vide det. Her havde de for Skik at sætte Kaffekopperne i Køkkenvinduerne, til de skulde bruge dem. Jeg task med Plejl, til jeg var 22 Aar. Naar jeg saa fra Loen kunde se, de tog Kopperne af Vinduet, saa listede jeg mig uden om Gaarden ind ad Havedøren og overraskede dem, saa fik jeg Kaffe med. Men engang gik det mig uheldigt; der var ingen i Køkket, da jeg kom derind, hvorfor jeg gav mig til selv at skænke Kaffen op, men i det samme kom Naboen Kone ind ad samme Vej, som jeg var kommen, og saa mit Forehavende; jeg blev saa haan af det, som om jeg havde stjaalet Kaffen.

Til Julen blev der altid støbt en Del Talglys (Spiddelys), som blev brugt i Højtiden. Andre Tider brugtes Tranlampen, som hang i et Lampetræ ned fra en af Bjælkerne i Stuen. Jeg kan nu ikke forstaa, hvorledes vi kunde se ved saa svag en Belysning. Fruentimmerne spandt Hør og Blaar og kartede og spandt Uld om Aftenen. Mandfolkene spandt Hamp paa Haanden til Reb, bandt og bødte Fiske-redskaber, ribbede Fjer o. a. m. Der blev sommetider sunget Viser under Arbejdet, og sommetider blev der læst Historier f. Eks. om Uglspil, Skytten Bryde, Robertus, Holger Danske, Tristan o. m. f.

Der blev ogsaa læst i gamle religiøse Bøger. Aviser læstes her ikke før 1836, og det var endda kun „Den danske Bondeven“, som de alle 7 Gaarmænd i Klint var om at læse.

I den første Tid, jeg kan huske, eksisterede der ikke Friktionssvovlstikker. Fruentimmerne maatte lægge Aske paa Gløderne om Aftenen for at have Ild til at fyre med næste Dag, men det traf ikke saa sjældent, at Ilden alligevel døde ud. De maatte da løbe til Naboen for at laane Ild, hvortil de da benyttede f. Eks. en Gryde eller en gammel Træsko til at tage Ilden i; thi slaa Ild med et Fyrtøj var ikke saa nemt.

Hos os havde vi 2 Piger. De skiftedes til at malke og koge Davre. De kappedes om at faa Davren tidlig færdig de Dage, de skulde koge, for at faa Ros af Mandfolkene. Lillepigen havde en Aften i Stedet for at forvare Ild fyldt Bilæggerovnen med Tørv og sat Ild i den for tidligt at have Ild til at koge Davre ved, saa hun kunde regnes for dygtigere end Storepigen. Mine Søstre og jeg laa i Kakkellovns-krogen. Mellem den og Kakkellovnen stod en Stol, hvorpaa Sengedynerne blev trukket ned om Natten for at forlænge Sengen. Mellem Dynerne og Kakkellovnen blev sat et Brædt. Om Natten vaagnede min Fader og var nær ved at kvæles af Røg. Han vaklede hen til Køkkendøren og fik den revet op. Han saa da, at Ilden i Kakkellovnen lyste paa den modsatte Mur i Skorstenen. Han saa da straks, hvad der var galt fat. Han sprang da ind i Stuen, rev Dynen af os tillige med Brættet, som stod ved Kakkellovnen, og smed det ud paa Gulvet. Brættet brændte i klar Lue, og af Dynen faldt en Bunke Ild og Fjer ud paa Gulvet. Det var et Held, at min Fader vaagnede saa snart, thi havde det været 2 Minutter til, inden han var kommen, saa havde Ilden naaet Sengehalmen, og vi var da blevet indebrændte. Jeg blev saa forskrækket, saa Skrækken ikke gik af Kroppen før lange Tider efter.

Den gamle danske Landbrugsbedrift

Gaardens Udlænger var kun 7 Alen brede og lave. I Vesterlængen var Hestestald. Hestene stod paa 2 Rækker tværs gennem Længen med Grebningen i Midten. I den nordre Række var der Trækrybber, men til den søndre Række, hvor Hestene blev fodret fra Kvægfoderloen, var kun et bredt Brædt nede ved Gulvet foran Hestene og Lerbund og Bulken ind til Kvægfoderloen. Hestene blev fodret med Hakkelse af Byg eller Rugneg og Ærtehalv i Hækkene til Natfoder. Der høstedes kun lidt Havre eller Hø, saa der ikke kunde blive Hø til Hestene, og Havren blev sparet til at gives paa Halmhakkelse til lige med Ærter, naar Hestene om Foraaret skulde til at arbejde strengt.

Her blev i de Tider ikke saaat Kløver eller Græsfrø i Udlægsmarkerne. Det var en slem Ulempe, naar der blev skaaret Byg eller Rug til Hestene, at de samlede Avner ved Tænderne og Tandkødet; det kunde blive saa slemt, saa Hestene ikke kunde æde, naar ikke Tænderne blev rensede. Ja, Avnerne kunde sætte sig saa fast, saa der kunde gaa Betændelse i Tandkødet. De ældste Heste og Plagene gik ude, saa længe Jorden var bar, ofte til Mortensdag.

Det var i den Tid, jeg som Dreng kan huske; forhen havde det været værre. Min Nabos Bedstefader, Lars Larsen, var født i Lumsaas. Han fortalte, han som Dreng maatte ride fra Lumsaas ned til Ellinge Mose med et Knippe Ærtehalm til Hestene Juleaften.

Kostalden, eller som vi kaldte den Fæhuset, var i den vestre Ende af Sønderlængen med Udgang i Gavlen. Kvæget stod i 2 Rækker paa langs ad Længen med Hovederne mod Sidevæggene og Grebningen i Midten; den var kun $1\frac{1}{4}$ Alen bred og 8 Tommer lavere end Jordsmønnet uden for Udgangsdøren. Kvæget stod i dobbelte Baase og bundet i Træklover til hver sin Side i Baasen. Det var besværligt at muge, thi Møget skulde smides ud og paa Grebet flere Gange, inden det kom ud ad Døren; det blev derfor smidt op i Bunker paa Møddingen uden at blive jævnet saa længe den, der muede, kunde smide det op.

Kvæget blev fodret med Enghø og Rughalm rystet sammen og Byghalm. Det blev anset for godt Foder, naar der blev blandet Avner sammen med Hakkelseore fra Hestene. De blev slupne ud til Vand en eller to Gange om Dagen. Om Efteraaret gik de ude saa længe, de kunde nære sig for Kulde. Ungkvæget kom tidt ikke ind, før de havde Sne paa Ryggen.

Af Svin holdtes ikke ret mange; 2 eller 3 Stykker. Bønderne skiftedes til at holde Orne. I Klint holdt Oldermændene Orne, men der var intet, der hed Ornegilde. I den første Tid, jeg kan huske, blev Svinene fodret meget knapt, undtagen i den Tid, de skulde fedes, i Almindelighed fra lidt før Mikkelsdag til Jul; 2 Aar gamle Svin kunde da veje 300 à 400 Pund. Sommetider slagtedes en mindre til Paaske. De gik løse paa Marken fra der blev indhøstet, til der blev saaet om Foraaret. Søerne blev meget barbarisk behandlere. En Tid efter, at de var taget fra Grisene, blev de snittede (kastrede), derefter blev de ringede med en Staaltraad gennem Trynen, saa de ikke kunde rode, derefter blev de tøjrede i 3 à 4 Maaneder i Nærheden af Gaarden og maatte for Størstedelen leve af Græs og Opvaskervand.

Faarene fodredes om Vinteren med Hø og Ærtehalm. Saa snart der om Foraaret blev lidt Græs, og Vejret var, saa de kunde nære dem ude, kom de paa Græs og gik løse en Maanedes Tid og blev vogtede, til de blev tøjrede, enten enkeltvis eller 2 i et Tøj. Lammene maatte vogtes, til de blev slagtefærdige. De blev klippede tidligt om Foraaret og ved Mikkelsdagstide. Den Tid at klippe paa er siden forandret til kort før Skt. Hansdag, og naar de om Efteraaret var taget paa Stald. Den sidste Omgangsmaade er lang den bedste, thi naar der er indhøstet og alle Rodfrugter er taget op, saa kan de, saa længe Jorden er bar, gaa ude uden at fryse. Der er Folk, som tror, at det skader Rugen om Efteraaret, at Faarene gaar paa den. Jeg har prøvet paa forskellige Steder at tøjre et Kobbelt Faar paa Rugen en hel Dag, og naar jeg trak Tøjrepælen op sat en Staver i Tøjrepælehullet, som er bleven staaende til Rugen blev høstet, og Rugen har været fuldkommen saa god, hvor Faarene havde staaet som ved Siden af.

Af Fjerkræ havde vi Gæs og Høns. Af Høns havde vi kun en Snes Stykker foruden Kyllinger. Der

blev ikke megen Indtægt af dem, mere end hvad der brugtes i Husholdningen, thi Ræven tog dem undertiden lige for Næsen af os, og vi maatte ikke skyde ham. Vi maatte ikke komme uden for med en Bøsse, før Frederik den VII blev Konge. Gæssene gav lidt Indtægt, men der var saa meget Sjaskeri med Gæslinger, som tidligt paa Foraaret maatte være i Stuen. Da Moserne blev udtørrede, blev Gæssene lagt af.

De første Avlsredskaber, jeg kan huske, var Hjulploven, Træharven og Krogen. Ploven var dog med Skred og Sule af Jern; Hjulaksen var ligeledes af Jern. Før min Tid var disse Dele af Træ. I min Tid var Muldfjælen af Træ, ret og med en Stryge af Træ, som blev slaaet fast paa den udvendige Side med Søm og blev flyttet op eller ned, som det gjordes nødvendigt. Træharven, en Ledharve med 8 Buller, som sammenholdtes med $1\frac{1}{4}$ Tomme tykke Trænegler i Midten. Tænderne var af haardt Træ, $\frac{1}{2}$ Alen lange, og $\frac{1}{8}$ af dem sad oven for Bullerne for siden at kunne drives ned efterhaands, som den nederste Ende blev slidt. Til Harven hørte en stor Trækrog, som blev hugget om den forreste Bulle, og et Par Træskeer af Tykkelse som Havreskeerne, sammenholdt med Havrekrogen og Hamlen af et Par Trækroge som dem, der holdt Harven sammen i Midten. Krogen var af Træ undtagen Skæret; det havde Vingebælte til begge Sider og havde en Bredde af ca. 10 Tommer. Den blev trukket af 2 Heste. De gik med Bagbenene tæt ved Ploven og Tværstykket under Stangen, under Bugen ved Forbenene opbundet med et Par Dækkengjorder, som var fastgjort i Tværstykket inde ved Aasen, lagt over Ryggen og bundet i den udvendige Side. Naar den skulde bruges, maatte Jorden være skør og ren. Naar Bygget var saaet, saa kørtes først den ene Hest i Furen, og naar de naaede Enden, vendtes der saa kort og rykkedes tilbage, saa den anden Hest kom i Furen, medens Plovmanden løb omkring med Ploven og saa fremdeles. Der kørtes i Reglen tværs over de tidligere pløjede Furer. Ekstrapatoren var et mere sammensat Redskab med 3 eller 5 smaa Skærer. I 1847 afløste Svenskeharven dem begge. Hvorledes Sædsnittet var i den første Tid, jeg kan huske, det ved jeg ikke. Der blev ikke saaet Kløver eller Græsfrø i den Jord, som blev lagt ud, før 1830. Helbrak blev først indført efter 1840.

Bystævnens

Paa en trekantet Plads midt i Byen, som afmærkes ved 3 Veje, der løber forbi den, laa det første, jeg kan huske, en rund Sten af en Alens Tykkelse og $1\frac{1}{2}$ Alens Bredde og flad paa den øverste Side. Den blev i daglig Tale kaldt Madbænkestenen. Det skulde rimeligvis være Majbænkestenen. Senere blev der lagt nogle mindre Sten omkring til ogsaa at sidde paa. Men i Aaret 1831 eller 32 satte Klinteboerne en 16 Favne lang dækket Sluse gennem Rullestenene ved Stranden i Afløbsgrøften fra Klint Sø (Aalebækken kaldet), og til den Sluse blev Stenene brugt. For ca. en Snes Aar siden blev paa den Plads, hvor Stenene havde ligget, plantet et Lindetræ, som er i god Vækst.

Omkring Madbænkestenen samledes Bønderne, naar der blev tudet, naar Vejret var godt. Der blev alle Bekendtgørelser, som Oldermændene maatte

hente ved Kirkestævne om Søndagen, m. m. bekendtgjort.

Jeg kunde tidligt tude, men det var ikke alle, der kunde. En Tid, medens min Fader var Oldemand, havde han en Karl, som ikke kunde tude. Naar det saa traf, at der skulde tudes paa Gaden, naar min Fader var borte, saa maatte jeg ned for at tude, medens Karlen fulgte med og forkyndte, hvad der blev tudet for; det kunde jeg ikke.

Klint By blev ikke udskiftet paa samme Tid som de andre Byer i Odsherred af den Grund, at Jorderne var saa forskelligartede, men Jorderne blev delt, saa de blev 11 Lodder til hver Gaard rundt om paa hele Bymarken. Der kunde selvfølgelig ikke rejses Hegn om alle disse Lodder, kun Gaden og et Stræde ud til Lyngjorden var indhegnet, hvor Svinene gik løse.

Naar større Kreaturer om Sommeren rykkede sig løse paa Marken, f. Eks. naar Køerne bissede, blev de slupne ind paa Gaden. Hver Søndag Morgen blev der tudet paa Gade, og det blev da opgjort, hvor mange Kreaturer der i Ugens Løb havde været løse, og for hvert løst Kreatur maatte der saa bødes 4 Skilling. Der var imidlertid Folk, der var saa lumskede, at de meldte andres løse Kreaturer og tav stille med deres egne, naar de kunde se deres Snit. Dette ledte til Skænderi og Uenighed, hvorfor de blev enige om at ophæve denne ældgamle Skik.

I Aaret 1839 blev Byen ordentlig udskiftet, og 3 Gaarde flyttede ud paa Marken.

Det gamle Tudehorn, et 18 Tommer langt og 3 1/2 Tommer tykt Studehorn, hvori der var ridset et Utal af Navne, og et 3 Tommer langt Mundstykke, blev siden ikke brugt. Dette tillige med nogle Papirer fulgte siden med Oldemandsskiftet, men er blevet borte, uden at nogen ved, hvor det er blevet af. En Bestyrer paa Klintebjerggaarden, Løjtnant Verner, nægtede at have modtaget det.

Oldermands-Bestillingen skiftede Nytaar. Den nye Oldemand gjorde et lidet Gilde for Bønderne Fastelavns Mandag. Skolelæreren mødte den Dag og modtog sin Tiende, Smaaredsel og 1 Skp. Havre af hver Gaard for at holde Gærdene omkring Skoleloden vedlige. I Begyndelsen mødte kun Bønderne. Senere blev det Skik, at hele Byens Befolkning, Karle, Dreng og Lomænd mødte om Aftenen til Gilde. De blev opvartede med skaaren Mad, Øl og Brændevin. Bønderne og Skolelæreren var om Eftermiddagen beværtede noget finere. Det blev senere forandret saaledes, at kun Bønderne med deres Koner kom til Gildet. Dette ledte imidlertid til, at Konerne stræbte at overtræffe hverandre med flot Beværtning, og endelig blev to Koner uens om, hvilken af dem der skulde holde Gilde, og da der nu ikke var nogen Brug for en Oldemand, saa bortfaldt Bestillingen som Oldemand og dermed Oldemandsgilderne.

Krigsminder og Hesselø Kaptajnen

Om Svenskekrigen ved jeg kun, at Svenskerne skød et dansk Orlogsskib „Snarensvend“ i Sænk nordvest for Klint Bakker. Naar vi satte Garn paa det Sted, og Vandet var stille og klart, kunde vi se Kanonerne stikke Mundingerne op af Sandbunken. Da der 1836 blev opført Jordgærde ca. 1200 Alen fra Stranden, fandtes en Kanonkugle, som var havnet der. I 1845 fik forhenværende Brændevinsbrænder

Peter Thomassen i Nykøbing Koncession til at tage Kanonerne op, hvilket han samme Sommer lod udføre ved en Dykker. Næsten alle Klint Bys Beboere var ude paa den Jagt, hvorfra Dykkeren gik ned, for at se det. Jeg var paa den Tid Soldat i København, saa jeg saa det ikke. Peter Thomassen fik kun 5 Kanoner op. De var meget forrustede, og Jernet var saa blødt, saa de kunde skære i det med en Kniv, og han fik kun Tab af sit Forehavende.

Om Krigen 1807 til 1814 er ikke meget at fortælle, kun enkelte af Officererne var alt andet end humane i deres Opførsel. De tilsagde Bønderne til at køre Ægtture, undertiden til deres egne Fornøjelses-ture, indtil Sognefogden, Peder Ladefoged, som boede i nuværende Højby Sogns Fattiggaard, forklarede Bønderne, at de ikke var pligtige at køre, uden de fik Tilsigelse fra ham,

(Fortsættes.)

Slægtsgaardsejere!

Tegn Deres Forsikring
mod Stormskade i

Dansk Forsikringsforening mod Stormskade

Store Torv 5 . Aarhus

Fyens Stifts Sparekasse

oprettet 1832

yder lån mod pant
i landejendomme

Slægtsgaardsejere!

Sikker Dem mod Haglskade
gennem

Haglskadeforsikringsselskabet af 1910

Store Torv 5 . Aarhus